

Cyriel Verschaeve. *Oorlogsindrukken*. Ingeleid door Daniël Vanacker. Geannoteerd door Daniël Vanacker en Romain Vanlandschoot, Gent, eigen beheer, 1996, 568 p., ill., ISBN 90 803207 1 4

Verschaeve is een van de meest opgehemelde figuren van het Vlaams-nationalisme. Tientallen jaren lang werd alles gedaan om het beeld van een ethisch hoogstaande intellectueel en kunstenaar, die wars was van alle 'politiek', in stand te houden. Om die verering te bestendigen, werd desnoods aan geschiedvervalsing gedaan.

Daarnaast bestaan er ook teksten van de priester die ongewild tussen de mazen van het net van de latere uitgevers zijn gevallen. Toen in de archieven van Ast Fonteyne (KADOC) en Maurits Geerardijn (AMVC) nog nooit eerder gepubliceerde teksten uit de Eerste Wereldoorlog opdoken, rees de vraag naar de waarde van de eerdere uitgave van Verschaeves teksten uit deze periode. In het totaal waren nu immers negen verschillende versies van de *Oorlogsindrukken* bekend. Een kritisch onderzoek van zijn *Verzameld werk* uit 1961 leerde dat de uitgevers van destijds de teksten vrij drastisch hadden herschreven. Die mensen beweerden ook dat Verschaeves teksten slechts stamden uit de eerste periode van de oorlog en daardoor weinig leerden over de frontbeweging. Dat strookte niet met de waarheid, zoals de nieuw opgedoken teksten aantoonde. Het was aangewezen om de originele teksten en de nieuw ontdekte stukken integraal en op wetenschappelijke wijze te publiceren.

Het resultaat zijn de monumentale *Cyriel Verschaeve, Oorlogsindrukken*, door Daniël Vanacker in eigen beheer uitgegeven. Daarbij is de inleiding van de uitgever van groot belang, omdat hij het ontstaan en de maatschappelijke effecten van de teksten kadert in de evolutie van Verschaeves opvattingen en in die van de frontbeweging. Vanackers onderzoeksresultaten zijn zonder meer revelerend voor de geschiedenis van de Vlaamse beweging aan het IJzerfront.

In zijn inleiding onderzocht hij heel terecht ook de vooroorlogse episode in het leven van Verschaeve. De priester-literator verlangde een functie als onderpastoor ergens in Veurne-Ambacht "omdat die hoek zo stil is en zo oud en zo ver buiten al 't gewoel van 't moderne leven en de sociale bewegingen." Hij vreesde immers dat de bisschop hem in de sociale actie ging steken, iets waar hij volstrekt geen zin in had. Verschaeve koos heel bewust voor een omgeving die ver van de moderne wereld verwijderd lag. Dat die moderne wereld vanaf augustus 1914 zijn geliefde streek te vuur en te zwaard zou komen verwoesten, kon hij op dat ogenblik natuurlijk niet bevroeden.

Toen de oorlog dan uitbrak in augustus 1914 was Verschaeve ervan overtuigd dat de Voorzienigheid er achter stak. Duitsland zou de gesel zijn die het goddeloze

Frankrijk zou tuchtigen en ook Rusland dat de katholieke godsdienst vervolgde in Polen. Ook de flamingant in de priester gunde het verafschuwde Frankrijk van harte een fikse afstraffing. Wel vond hij de Duitse inval in België moeilijk te verteren. Hij had dat land vóór de oorlog steeds beschouwd als een bondgenoot voor de Vlaamse beweging. De Duitse agressie bracht dit in gevaar. Nu zouden de Vlaamse soldaten zich immers de facto gedwongen zien de Franse cultuur te redden en de oorlog zou een “*Blutgrenze*” tussen Vlamingen en Duitsers opwerpen. Dat uit de oorlog iets geweldigs kon geboren worden, was een overtuiging die bij vele intellectuelen had postgevat. Dat zorgde voor spanning en intense opwinding. Verschaeve droomde van al de verheven deugden die zich nu konden uiten en schreef op 4 oktober 1914 aan zijn vriend Jozef Lootens: *“Ik ben er haast trots op als mens, dat mensenmenigte tot zulk een volharding bekwaam zijn, en ben nieuwsgierig zonder einde om eens nader kennis te nemen met ‘t verloop van die geweldige strijd. Ik belijd het: ‘k ben bedrogen in mijn tijd, en ‘k dacht de mensheid van heden ten dage van veel weker stof gemaakt.”* Hij was er blij om dat hij getuige mocht zijn *“van zulk een sterkte van lichamen en zielen... God heeft de zaken goed gedaan en ‘k geloof dat hij met de vlijmen van de oorlog veel kleinheid, veel halfheid en veel rotheid uit de wereld aan het snijden is; ook uit ons volk. Mocht ik niet missen en mocht er uit het drakentandenzaad van de oorlog, gelijk weleer in de Griekse mythologie, een schoon ras van mensen, die groot zijn in liefde, groeien.”*

Die verwachtingsvolle opwinding zag voorbij aan de grootschalige vernietiging en de vele verloren of gebroken mensenlevens. Daarmee werd Verschaeve overigens op scherpe wijze geconfronteerd toen de Duitse troepen doorstootten tot vlak bij Alveringem, waar het front zich uiteindelijk stabiliseerde. Verschaeves ooggetuigenverslagen van de oorlogsgebeurtenissen behoren tot de meest beklijvende delen van deze tekstuitgave. Niet alleen de verwoesting en de vele doden waren nu akelig dichtbij, ook het Belgische officierenkorps en de nationale autoriteiten vertoefden nu in de naaste omgeving. In de buurt waren nu ook militairen van het – omwille van de Boerenoorlog – gehaatte Britse Rijk en de verafschuwde Fransen gelegerd. Verschaeve stond uitgesproken negatief tegenover beide naties. Uiteindelijk begon hij te vrezen dat de oorlog ook wel eens kon betekenen dat de Vlaamse beweging achteruit geslagen zou worden, zoniet vernietigd, wanneer Fransen en Britten de strijd zouden winnen – met in hun kielzog de gewantrouwde Belgische regering die het vertikte enige belofte aan de vlaamsgezinden te doen en de wantoestanden op het gebied van de taal in de rangen van het leger toeliet.

Verschaeve was niet de enige die bezorgd of verontwaardigd was. Tijdens de rustigere maanden, na afloop van de IJzerslag, kwamen veel soldaten op bezoek in de kapelanijs. Als gewezen studenten hadden ze Verschaeve vóór de oorlog al leren bewonderen. Nu hadden ze de kans om bij hem langs te lopen. Ze werden gekweld door twijfels en vroegen de kapelaan of hun inzet in het Belgische leger Vlaanderen

wel ten goede zou komen. De jonge flaminganten-in-uniform twijfelden dus aan de zin van hun inzet in de rangen van het Belgische leger. Er groeide een vertrouwensbreuk tussen deze groep Vlaamse soldaten-intellectuelen aan de ene kant en het Belgische officierenkorps en de regering aan de andere zijde. Het is duidelijk dat Verschaeve de onrust eerder aanzwengelde.

Verschaeve zou proberen het tij te keren en de Vlaamse zaak verdedigen via de pers. Begin 1915 werd het dagblad *De Belgische Standaard*, onder leiding van pater Ildefons Peeters gesticht. Mej. M.E. Belpaire introduceerde Verschaeve die zijn medewerking zag als combattief-flamingantisch. Godsvrede was aan de kapelaan niet besteed. Daardoor weken Verschaeves bijdragen al snel af van de gematigde teneur van het dagblad. Hij weigerde bovendien elke suggestie tot wijzigingen te aanvaarden, al wist hij goed dat zijn teksten onverteerbaar waren voor de censuur en dat ze tot beroering aanleiding konden geven. Dan liever koppig vertikken om zijn bijdragen te laten verschijnen.

Zijn teksten werden dan overigens niet in de papiermand gedeponereerd. Maurits Geerardyn schreef ze vlijtig over en liet ze aan zijn vrienden lezen waardoor ze in het kringetje van getrouwen bekend werden. Dat Verschaeves teksten de flamingantische soldaten in vervoering brachten, is duidelijk. Het is geen toeval dat aalmoezenier Nobels in juni 1915 aan Belpaire zei dat bepaalde Vlaamse intellectuelen aan het front Vlaanderen boven België begonnen te stellen. Die tendens werd door Verschaeve versterkt.

De tekst *Een Ziel te winnen* vormde het keerpunt in de reeks. Verschaeve zag nu een tegenstelling tussen België en Vlaanderen en kon de mogelijkheid van een staat Vlaanderen beginnen overwegen. Hij deed dat in het opstel *Toekomstplannen*. Daarmee zette Verschaeve een forse stap in de richting van het activisme dat ondertussen in het bezette land, onder Duitse leiding, begonnen was met de Belgische eenheidsstaat te ontbinden en het Vlaams-nationalisme in conflict te brengen met het Belgisch patriottisme. Dat de frontbeweging onder activistische invloed stond, besefte men ook in kringen van de Belgische veiligheidsdiensten. Daar noemde men de fronters "*le mouvement des Sinn Feiners flamands*" en werd het ontstaan van revolutionair geweld mogelijk geacht. Dat Verschaeve invloedrijk was en behoorde tot de harde kern – en dus in het oog te houden was – besefte men ten volle.

Duitsers en activisten merkten ook dat Verschaeve een interessante figuur was. Zeker nadat de kapelaan de dominikaner-novice Carlos Van Sante naar de Duitse linies had gestuurd om van daaruit de flamingantische propaganda in het IJzerleger verder te zetten, waren de Duitsers op de hoogte van de zienswijze van Verschaeve. Dat gegeven zouden ze uitdrukkelijk uitspelen in hun propaganda in het bezette land. In de loop van 1918 zette de "*Etappen-Inspektion IV Armee, Zivilverwaltung*", bevoegd voor het bezette deel van West- en vrijwel heel Oost-

Vlaanderen, de stempel *gezien en goedgekeurd* op een ontwerp van pamflet met als titel: “*Met het Vlaamsche bloed van den IJzer geschreven*” (Algemeen Rijksarchief, archief Raad van Vlaanderen, nr. D108). De tekst was ondertekend door “*Luc*”, de schuilnaam van de Antwerpse radicale activist Raf Verhulst.

Het pamflet gaf hoog op over de frontbeweging die Vlaanderen in de toekomst zou redden. Sommigen vernoemden het bij naam: “*De heerlijke Vlaamse dichter priester Cyriel Verschaeve, door God aan Vlaanderen geschonken na Guido Gezelle, schreef terecht op het Kruis der Vlaamse gesneuvelden: Hier liggen hun lijken als zaden in ‘t zand. Hoop op den oogst, O Vlaanderland*”. Dit pamflet was niet het enige voorbeeld.

Verschaeves actie heeft er sterk toe bijgedragen dat de radicalen binnen de frontbeweging in anti-Belgische zin evolueerden en dat Duitsers en activisten de frontbeweging gingen zien als een potentiële bondgenoot. De kapelaan behoorde inderdaad tot de vleugel die bereid was om zich te verbinden met de activisten – en onontkoombaar daardoor ook met de Duitsers – in hun machtsstrijd met de Belgische regering.

LUC VANDEWEYER
KEIBERG 9, B-3020 HERENT